Tweemaandelijks tijdschrift
27ste jaargang 1996/2 (158)
maart-april

HORIZONtaal

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal – Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 27ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama.*

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tel.: 03/234 34 00, telefax: 03/233 54 33, netwerk: fel@knooppunt.be – infobladzijden: http://www.knooppunt.be/~fel; (Nederland): Libro-Servo Esperanto-Nederland, Marnixstraat 57, 2023 RB Haarlem.
Abonnementen: Gewoon abonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; vijfjarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.
Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06; voor Nederland: postgiro rek.: 111278 t.n.v. Libro-Servo Esperanto-Nederland, Haarlem.

Redactie: Guido Van Damme, Eddy Raets, Jacques Schram
Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean Piere VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, I. Durwael, J. De Mulder, e.a.
Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij **Horizontaal** worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.
Teksten voor publikatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stylistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.
Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33. Elektronisch adres: fel@knooppunt.be,
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: (050) 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: (010) 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:
Ivo Durwael (Voorzitter, Informatie, Esperantohuis), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Wim M.A. De Smet (ondervoorzitter, Europese zaken), Hertendreef 12, 2920 Kalmthout. Tel.: (03) 666 99 49.
Johan Van Eenoo (secretaris), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel.: (050) 54 40 03.
Marc Cuffez (hulpsecretaris), Elisabethlaan 295, 8400 Oostende. Tel.: (059) 80 85 17.
Flory Witdoeckt (financiën), Witte-Nonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Henny Jacques-De Ketelaere (onderwijs), Miræusstraat 26, b3, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 15 67.
Jef Geraerts, Boendersstraat 12, 3670 Meeuwen.
Walter Vandenkieboom, Witte-Nonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.

Contactadressen van de groepen
AALST *La Pioniro*, Hugo Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
AMERSFOORT W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, NL-3768 GM Soest, tel.: (035) 601 54 73.

Twee taalfeiten hebben in de afgelopen maanden de aandcaht van de media getrokken. De eerste was de uitspraak van Koning Albert II, die vindt dat alle Europeanen – en de Belgen op de eerste plaats – best twee vreemde talen zouden leren. Om dat doel te bereiken, kan men daar best zo vroeg mogelijk mee beginnen, namelijk reeds in de kleuterschool.

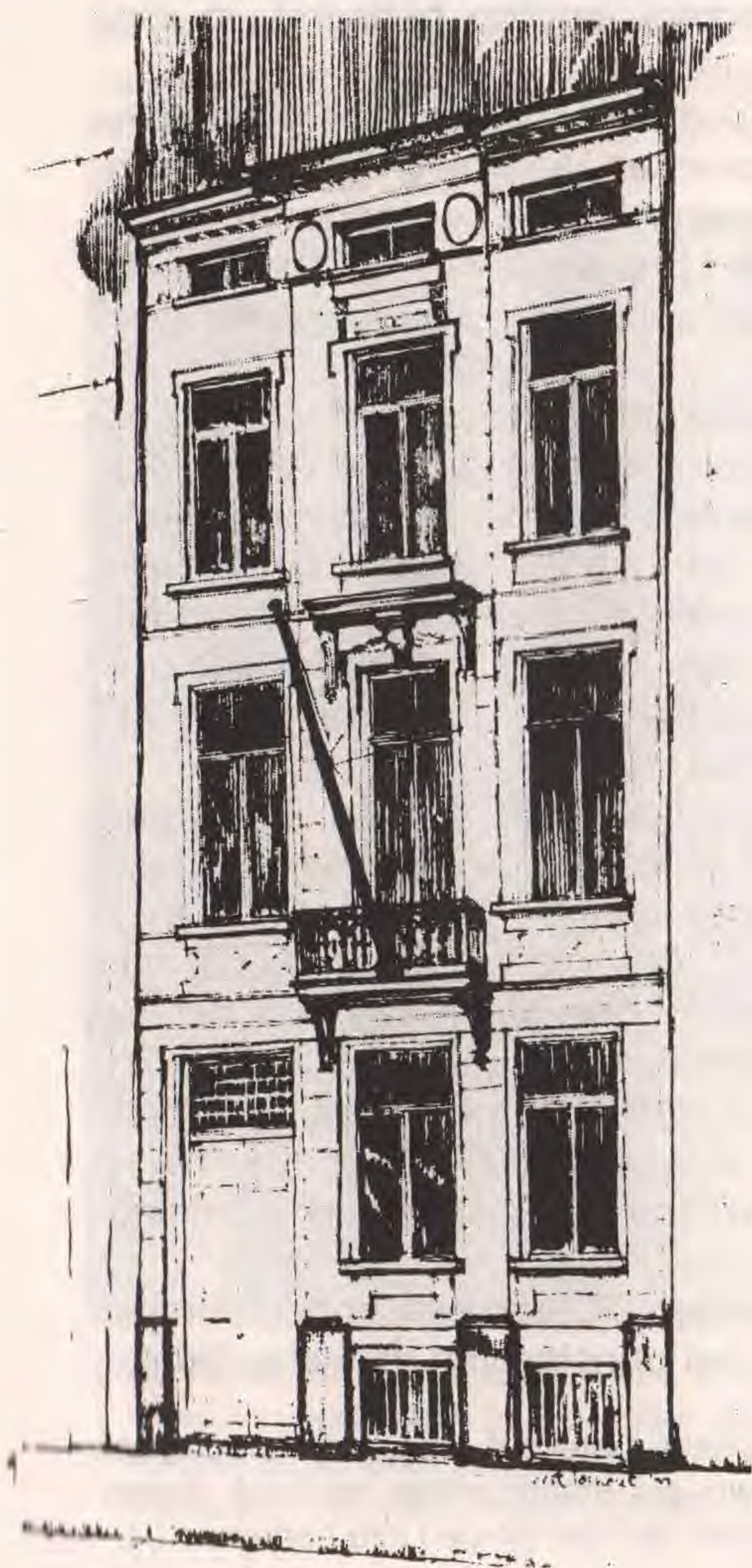
Op zich is dat natuurlijk een uitstekend idee – een tweetalige opvoeding van in het prille begin leidt inderdaad tot uitstekende resultaten. Daarvan zijn vorige generaties in Vlaanderen het nog levende bewijs. Toch zijn niet alle complicaties en gevolgen van de aanpak die onze koning voorstelt te voorzien. Een korte reactie vind je op p. 6. Daar kan je trouwens ook een mooi voorbeeld vinden van het axioma: Tussen droom en daad staan wetten in de weg, en praktische bezwaren.

Ook ons hoofdartikel – ons welwillend verstrekt door dr. Bormann uit Duitsland, economist en voorzitter van de Esperanto-Academie – leunt aan bij die problematiek. Tijdens het debat dat volgde op de lezing, waaruit die tekst voortkomt, verdedigde dr. Bormann namelijk de stelling, dat zelfs al zou een perfecte drietaligheid van de Europese burgers haalbaar zijn, dat de taalproblemen binnen Europa nog niet zou oplossen. Dat die taalproblematiek wel degelijk bestaat en dat de „praktische" ad hoc oplossingen die in Europa worden toegepast alles behalve rooskleurig en democratisch zijn, wordt ten overvloede geïllustreerd.

Het tweede taalfeit is heel positief voor de positie van het Nederlands in Europa. De minister van onderwijs van Frankrijk heeft namelijk besloten het onderwijs van het Nederlands als officieel leervak in Frans-Vlaanderen in te voeren. Betekent dit de eerste erkenning van het bestaan van minderheidstalen in Frankrijk en komen weldra ook andere (Bretoens, Baskisch,...) aan hun trekken.

Dit nummer ruimt ook plaats in voor het overlijden van twee „actieve" esperantisten: Edward Symoens van Kalmthout en Ghislain Jacobs uit Leuven. Op de valreep bereikte ons trouwens ook nog het overlijdens bericht van Paul Goewie uit Peer. Wij delen aan al de getroffen families onze oprechte deelneming mee.

Wanneer dit nummer van Horizontaal *echter te laat in uw bus terecht zou komen, hoef je dat niet meteen aan de post te wijten. Nieuw leven in de drukkerij vertraagde even het arbeidsritme.* *gvd*

Vaarwel mooie droom

Over de taalpolitiek in de Europese Unie

Tijdens het *Internacia Festivalo*, een samenkomst van ervaren Esperantosprekers van middelbare leeftijd en hun gezin, gaf dr. Werner Bormann een lezing over de taalpolitiek in Europa. Wij vroegen dr. Bormann zijn tekst voor ons op papier te zetten. Hier volgt, in Nederlandse vertaling, een verkorte versie[1] van de lezing van dr. Bormann.

Toen de Europese éénmaking begon, in 1952, namen daar zes staten aan deel. In die zes staten werden vier verschillende talen gesproken. Van die vier torende het Frans – dat toen nog een wereldtaal was – boven de anderen uit. De drie andere namen een gelijkwaardige tweederangspositie in: het Nederlands en het Italiaans, die nauwelijks enige grensoverschrijdende betekenis hadden, en het Duits als taal van de overwonnenen.

In zulke constellatie was taalgelijkheid – met het voorkeurgebruik van één van de talen als *primus inter pares* – realiseerbaar en was de situatie aanvaardbaar voor elk van de deelnemers.

De oprichtingsdocumenten verklaarden dus in 1958 taalgelijkheid als een valabele basis (artikel 217 en decreet nr. 1). En alle Europeërs schatten dit principe zeer hoog. Het houdt stand tot op de dag van vandaag, 1996, zelfs in een Europese Unie met 15 lidstaten en 11 talen. Eén van de verwijten naar het Esperanto toe is dan ook dat Europa het multiculturele nodig heeft, ook waar het de talen betreft, en dat ééntaligheid uit den boze is.

Maar hoe vaak gaapt er niet een afgrond tussen de wens en de realiteit. Elf talen is een hoeveelheid die niet meer te hanteren valt. En 11 talen toont ook niet de realiteit. Immers, in werkelijkheid bestaan er naast die 11 officiële talen nog tal van „minderheidstalen", waaraan de status „officieel" wordt ontzegd. Onder die minderheidstalen bevindt zich bijvoorbeeld het Catalaans, dat met 7 miljoen sprekers nochtans de 5 miljoen sprekers van het Deens – dat wel de status „officiële taal" geniet – in ruime mate overtreft.

Het terugbrengen van het aantal gebruikte officiële talen naar een kleiner aantal, is een dreiging die constant de Europese horizon bezwangert, maar het wordt zowel door de publieke opinie als door de politiek afgewezen. Nochtans worden er wel officiële stappen gezet om het aantal talen te verminderen.

Het bouwwerk van de Europese Unie is gegrondvest op drie zuilen: de economische, de buitenlands-politieke[2] en de intern-politieke. Het voorschrift van taalgelijkheid geldt enkel op het vlak van economische integratie (de Europese Gemeenschap). Over rechtspraak en interne aangelegenheden bestaat er geen enkele regelgeving, en daar worden die talen gebruikt die toevallig door de deelnemers worden beheerst, in casu meestal het Engels.

Maar voor de „Gemeenschappelijke Politiek over Buitenlandse Zaken en Veiligheid" hebben de lidstaten een gemeenschappelijk standpunt onderschreven over het beperken van het aantal talen. Voor geschreven contacten op dit gebied geldt *COREU*.

Die afkorting betekent: ***co**rrespondance **eu**ropéenne* – een Franse uitdrukking, die echter uitsluitend in zijn afgekorte vorm wordt gebruikt omdat de term „coreu" neutraal lijkt. Wanneer men de index van het Verdrag van Maastricht erop naslaat, vindt men over de kwestie van het taalgebruik dus twee paginaverwijzingen: die naar artikel 217 en die naar COREU.

Welke talen zich onder dit masker verbergen, wordt nergens gedefinieerd. Bij navraag krijgt men ten antwoord: het gaat over „de talen van de diplomatie". Maar ook die categorie wordt nergens nader omschreven. Maar daarover bestaat wel een zogenaamd „diplomatiek gebruik", en volgens dat gebruik zijn de talen van de diplomatie het Frans en het Engels. (Het Russisch is er net uit weggevallen – vreemde samenloop van omstandigheden.)

Dit is met evenveel woorden een onderschreven overtreding van het principe van de taalgelijkheid.

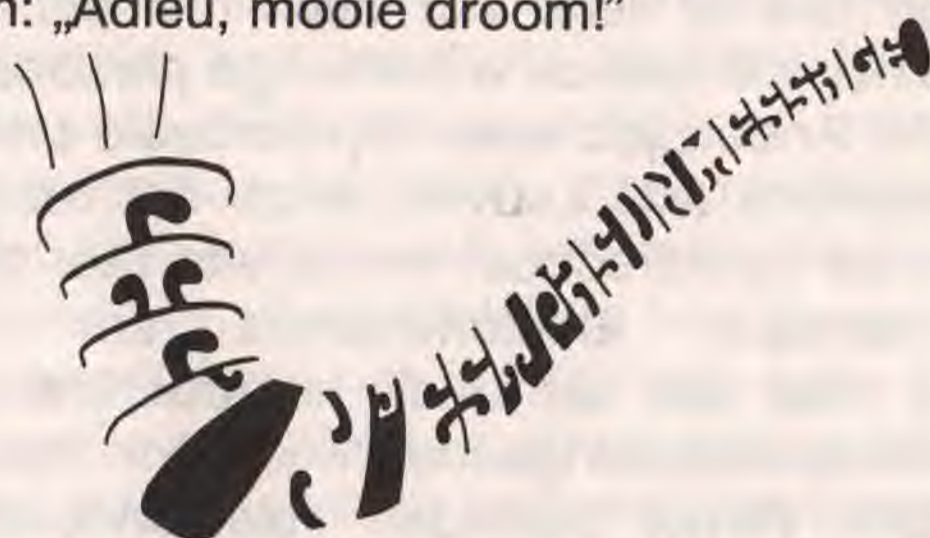
1. De samenvatting is van dr. Bormann zelf. De oorspronkelijke tekst van de lezing was immers te lang om volledig af te drukken. Deze versie geeft echter uitstekend de inhoud van de lezing weer. De vertaling is van gvd, evenals de voetnoten die als nadere verklaring of als illustratie van sommige punten zijn toegevoegd.

2. buitenlands-politieke betekent hier van de Europese Unie, beschouwd als staatkundige eenheid, tegenover andere staten die niet tot de Unie behoren.

Het Engels en het Frans zijn meer gelijk dan de andere talen.
Deze reductie is nochtans zeer begrijpelijk. Er valt in de praktijk inderdaad niet te werken met een absolute gelijkheid van 11 talen. Reeds het gebruik van slechts twee werktalen is een onaangename belasting. Overigens heeft drie werktalen gebruiken meer nadelen dan voordelen. En daaruit volgt dat de kansen van het Duits om het ooit verder te schoppen, erg gering zijn. Het vlotst verloopt alles wanneer er maar één taal wordt gebruikt.
Het buitenwippen van talen die als „onbelangrijk" worden beschouwd, gebeurt dus onder druk van de feiten. Daarom is het ook gemakkelijk te begrijpen dat men deze weg verder blijft bewandelen.
Het ministercomité installeerde, per decreet van december 1993, het Internationaal Merkenbureau in Alicante (Spanje). Zijn opdracht is handelsmerken registreren en beschermen.
Ondernemingen kunnen hun handelsmerk deponeren in één van de 11 officiële talen van de Europese Unie, tegelijkertijd moeten zij uit „de talen van het bureau" die taal aanduiden waarin zij de verdere afwikkelingen wensen uit te voeren. Het bureau heeft vijf talen: (alfabetisch) Duits, Engels, Frans, Italiaans en Spaans. Dit is een door alle staten aanvaarde regeling.[3]

Er bestaan nog andere reducties van het aantal gebruikte talen. Het Engels is vrijwel altijd onder de winnaars. Het Frans haalt het vaak. Het Duits soms, maar het Nederlands zeer zelden en het Grieks vrijwel nooit.
Ongelijkheid heerst, terwijl gelijkheid hoog in het vaandel wordt gedragen – we moeten dus wel zeggen: „Adieu, mooie droom!"

Efficiëntie dwingt de evolutie naar ééntaligheid, met af en toe het (schaarse) gebruik van een tweede taal om de schaamte te verbergen. Als die Europese éénheidstaal heeft nu het Engels zijn intrek genomen in de Europese instellingen, maar niet het cultureel hoogwaardige Engels van Shakespeare, maar het enigszins eenvoudige „Euro-English".[4]
De door officieel Europa geprefereerde kennis van dit Euro-Engels zet de deur wagenwijd open voor Amerikaanse „cultuurgoederen". Bekijk de programmabladen van de Europese televisiezenders op elke willekeurige dag: van de tien films komen er negen uit de Verenigde Staten van Amerika. En natuurlijk tonen die de plaatselijke (= Amerikaanse) levensstijl en – veel belangrijker – het Amerikaanse levensmodel. Zo maken de Europese politici ons tot een kolonie van de Nieuwe Wereld.
Het bewaren van de veeltaligheid is één remedie tegen die verarming, maar pedagogen wijzen er terecht op, dat de grenzen voor taalverwerving voor (zeer) grote delen van de bevolking erg gelimiteerd zijn. En de mogelijkheden van de computer om ons te redden van het obligaat leren van taal, zijn tot nader order erg onzeker en gering.
Indien Europa alleen werkbaar is, wanneer het maar één werktaal heeft, en indien de keuze van die werktaal niet mag leiden tot de invoering van een vreemde cultuur, dan rest er maar één oplossing: een neutrale taal. Als zodanig heeft tot nog toe alleen het Esperanto zich als haalbaar communicatiemiddel kunnen waarmaken.

(vert. gvd)
(voetnoten toegevoegd door de vertaler)

3. Al heeft de Belgische staat, onder druk van de Vlaamse openbare opinie maar zonder veel steun vanuit Nederland, daar wel verzet tegen aangetekend. (zie bv. *Horizontaal* 1994/5, p. 5 en 1995/1, p. 4.)

4. Tijdens het opstellen van het leerprogramma Engels voor het avondonderwijs, bracht één van mijn collega's naar voor of wij niet eigenlijk een soort „international English" moeten onderwijzen, dat nog weinig te maken heeft met de Engelse cultuurtaal.

De Vlaamse Esperantobond waardeert de bezorgdheid van Koning Albert over een betere internationale communicatie ten zeerste. Immers reeds gedurende 108 jaar is dat het streefdoel van het Esperanto. Nochtans heeft de oplossing die de Koning voorstelt een aantal bijna onoverkomelijke consequenties. Zo garandeert de kennis van drie of zelfs vier talen niet per sé dat communicatie tussen willekeurige personen mogelijk is. Anderzijds wees bijvoorbeeld professor Schaerlakens (KU Leuven) erop, dat taalonderwijs in de kleuterschool niet alleen zeer degelijk taalonderlegde kleuterleidsters en -leiders vraagt, maar ook een totale herstructurering van het beroepsopleidingsonderwijs voor deze leerkrachten. Verder bevinden vele kinderen zich sowieso al in een tweetalig milieu. De taal van de school is vaak immers niet de huistaal, die dialect of – voor migranten – de moedertaal is.

Het Esperanto biedt een oplossing die vele van die problemen ondervangt.

- Door zijn eenvoudige structuur en stricte beregeling bevordert het het taalinzicht bij kinderen. Zo ondersteunt het een betere beheersing van de moedertaal en beperkt het de leerlast tot een minimum. De keuze voor het Esperanto is dan ook de meest democratische.
- Kleuterleidsters en -leiders kunnen vlug een gedegen taalniveau bereiken. Ook voor hen wordt daarbij de bijkomende leerlast tot een minimum beperkt. Dat de specifieke taalopleiding voor die leerkrachten nog vrijwel volledig moet worden uitgebouwd, is geen echt nadeel. Immers, ook indien men een andere weg kiest, moet die opleiding volledig worden geherstructureerd.
- De keuze voor het Esperanto is niet discriminerend: bepaalde Europese talen zouden niet beduidend meer onderwezen of vaker gekozen worden dan andere. Politieke haarkloverij over welke etnische taal meer of minder gelijk is dan een andere, zouden uit de discussiearena verdwijnen.
- Tenslotte vormt het Esperanto een uitstekende uitgangsbasis voor het leren van andere talen. Er bestaan tal van experimenten waaruit blijkt dat de in het onderricht van het Esperanto geinvesteerde tijd ruimschoots wordt teruggewonnen tijdens het aanleren van een andere taal (wat sneller verloopt). Dat zwakkere leerlingen gemiddeld beter presteren, is daarbij een welkome meerwaarde. Tevens verscherpt het Esperanto – doordat het een bredere kijk op de wereld opent – de motivatie om een andere taal te gaan leren: een dubbel voordeel.

Immers, betere motivatie versterkt leerbereidheid en verbetert het resultaat, dat op zichzelf reeds wordt vergroot door het verworven taalinzicht. id

De oproep van de koning staat echter in schril contrast met de Belgische praktijk. In De Morgen *(27 sept. 1995) lezen we:*

Om tweetalig te worden moet je in België de wet overtreden

Wie echt tweetalig wil worden, moet in dit land de wet overtreden, zo stelde VUB-professor Pete Van de Craen. Jammer genoeg wordt de discussie op een academisch niveau gevoerd en wordt over de kern van de zaak niet gesproken. In zowel Vlaams als Franstalig België zijn er klachten over de kennis van de tweede landstaal. Ondanks alle inspanningen levert het Belgisch taalonderwijs blijkbaar niet het gewenste resultaat op. Over het gewenste resultaat is iedereen het eens: het taalonderwijs moet ervoor zorgen dat de tweetaligheid zo dicht mogelijk benaderd wordt. Maar niemand trekt uit die vaststelling de nodige conclusies.

In feite loopt het Belgisch taalonderwijs op drie punten spaak. Ten eerste: hoewel men van het tegendeel overtuigd is, zijn leraren moeilijk te veranderen. Ten tweede: men geeft taalonderwijs zoals men wiskunde geeft. Ten derde: er wordt geen rekening gehouden met de omgeving. Brusselse leerlingen die uitsluitend in het Nederlands en Italiaans les kregen, bleken na hun schoolcarrière ook uitstekend Frans te spreken. De reden: de taal die in de omgeving wordt gesproken, is overheersend.

Van die omgevingsfactoren moet juist in het taalonderwijs meer gebruik worden gemaakt. Daarom wil Van de Craen een open taalbeleid: de hele school moet in het teken staan van het gebruik van andere talen. Waarom kan er niet ook buiten het klaslokaal een andere taal worden geproken? Het allerbeste zou zijn als aardrijkskunde of geschiedenis in een andere taal zou worden gegeven. Helaas is dat niet mogelijk volgens de huidige Belgische taalwetten. Daarin wordt bepaald dat het onderwijs in Vlaanderen alleen in het Nederlands mag plaatsvinden. En de taalwetten veranderen...

Patrimonium onder individueel toezicht

Bij zijn pogingen om het Vanbiervliet Fonds in de stadsbibliotheek van Kortrijk nieuw leven in te blazen, nam Roland Rotsaert contact op met verscheidene gelijkaardige bibliotheken in het buitenland. De conservator van het Spaanse Esperanto Museum, *Luis Hernandez Yzal, nodigde hem uit om de inrichting, organisatie en werking van zijn bibliotheek te komen bekijken. Natuurlijk nam hij die uitnodiging met beide handen aan. Tijdens dat verblijf had Roland Rotsaert een diepgaand interview met de heer Yzal.*

RR: *De klassieke vraag: Wanneer leerde u Esperanto, en waarom?*

Hernandez: Toen ik mij als apoteker in Sant Pau vestigde was ik vrij arm. Ik had enkel een fiets als vervoermiddel. De plaatselijke fietsenmaker, meneer Sans, was een oude esperantist die Zamenhof nog gekend had. Hij probeerde mij er geregeld van te overtuigen om Esperanto te leren. Maar eigenlijk interesseerde het mij niet bijster. Ik was reeds lid van een aantal verzamelaarsclubs. Die gebruikten in die tijd een boekje met standaardzinnetjes om internationaal te corresponderen; dat functioneerde bevredigend.

Ondanks mijn onwil, abonneerde hij mij op enkele tijdschriften. In 1955 en '56 verschenen er enkele correspondentie-aanvragen in *Heroldo de Esperanto*. Daar ik die tijdschriften niet weggooide en een beetje begon te corresponderen, leerde ik eigenlijk willens nillens Esperanto.

Ook Ramon Molera had mij in 1952-53 er al toe aangezet een correspondentiecursus te volgen, maar ik had er geen zin in, en daarbij, ik had te veel werk in de apoteek.

De hele zaak ging echter aan het rollen, toen ik in 1963, uit nieuwsgierigheid, het Spaanse Esperantocongres in Barcelona bezocht. Daar namen zo'n 700 man aan deel. Zo raakte ik overtuigd en ben ik de taal echt gaan studeren.

RR: *Wanneer kwam de idee van een Esperanto-museum bij u op?*

Hernandez: Ik had al gauw een veertigtal correspondentievrienden, maar wegens tijdsgebrek en de hoge portkosten moest ik mijn schrijfactiviteiten wat beperken. Dus vroeg ik mij af of ik geen andere nuttige activiteit aan de dag zou kunnen leggen. Ik ben nogal een verzamelaar, en dus besloot ik Esperantotijdschriften te gaan verzamelen. Ik dacht in die tijd dat er zo en 300 à 400 moesten zijn, en ik voorzag eigenlijk niet heel veel problemen. Molera verzamelde in die tijd vooral boeken, en heel veel mensen hebben mij via schenkingen geholpen.

In 1962-63 maakte men mij erop attent dat de boekencollectie van een overleden esperantist, een echte *gravulo* van vóór de eerste wereldoorlog, werd verkocht. De erfgenaam vroeg 5000 peseta, wat voor die tijd een hele som geld was. Ik wilde er eigenlijk niet meer dan 2000 peseta aan besteden, maar hij dreigde ermee het hele boeltje aan een tweedehandsverkoper over te maken. Gelukkig kon ik over 5000 peseta beschikken, en ik kocht de collectie. Zo groeide mijn collectie van 40 boeken in één klap aan met 800 (hoewel er veel dubbele tussen zaten) en bovendien laadde ik mijn wagen nog eens tweemaal stampvol tijdschriften.

Rond die tijd maakte ik ook kennis met Joan Amades, een vooraanstaand Catalaans volkskundige en esperantist. Hij verzamelde van elk tijdschrift het eerste nummer. Ook hij bezorgde mij veel materiaal. Zo ontstond de collectie.

RR: *Wat dacht uw echtgenote daarvan?*

Hernandez: In 't begin gingen wij vaak samen op congres – zoals die eerste keer in Barcelona. Om haar niet al te zeer te vervelen, bleven wij gewoonlijk echter maar een korte poos in het congresgebouw en gingen wij daarna wandelen in de stad. Na het derde congres stelde zij mij voor de keuze: ofwel mij inschrijven voor een congres, maar er dan ook aan deelnemen; ofwel in het geheel niet gaan. Van toen af werd ik een actief congresganger met heel wat bekenden in Esperantokringen, die met mij mee gingen.

Ook over het museum dwong zij mij tot een besluit. Ons huis raakte al vlug overvol met boeken – ik had naast mijn Esperantoboeken ook een uitgebreide bibliotheek met andere boeken. Op een dag stelde ze voor een perceel grond te kopen en er een huis op te zetten, speciaal voor de bibliotheek. Met wat geluk kon ik een perceel kopen in een nabije straat die enkele jaren te voren de naam „Zamenhofstraat" had gekregen.

RR: *Uw echtgenote heeft dus eigenlijk een beslissende rol in het ontstaan van het museum gespeeld?*

Hernandez: Door haar leerde ik rekening te houden met de mening van een echtgenote. Vele esperantisten moeten hun activiteiten staken wegens een conflict met hun partner. Daarom heb ik de medaille *Klara Zilbernik* in het leven geroepen. Het is een medaille om die echtgenote te belonen, die hoewel zelf geen esperantist, haar echtgenoot echt bijstaat bij zijn Esperanto-activiteiten, naar het voorbeeld van de

echtgenote van Zamenhof. Die stond haar bruidschat af opdat hij zijn *Unua Libro* zou kunnen uitgeven.

RR: *Ik zag de medaille ter ere van Mevrouw Maria Teresa Massana de Yzal in de bibliotheek...*

Hernandez: Dat was een initiatief van de twintig reeds gelauwerde echtgenotes ter gelegenheid van het Esperanto Wereldcongres in Valencia in '93.

RR: *En ondertussen groeide de bibliotheek.*

Hernandez: Inderdaad. Ramon Molera – en later zijn dochter Ana – verzorgden een grote bibliotheek, met voornamelijk boeken. Veel van zijn tijdschriften gaf hij aan mij door. Ook Arpad Mathé uit Budapest, een correspondentievriend, ruilde met mij geregeld pakken tijdschriften. Een verzamelaar van manuscripten van Zamenhof zond mij voor hem overbodig materiaal. Jean Amouroux uit Perpignan, die veel archieven uit de beginperiode heeft, laat bij een bezoek geregeld een doos gelezen tijdschriften achter.

RR: *Nochtans zijn er niet uitsluitend boeken en tijdschriften in het museum.*

Hernandez: Esperantisten geven de meest onmogelijke dingen, en ik vind dat ik alles moet bewaren. Alles heeft wel ergens zijn nut, zijn betekenis. Bijvoorbeeld: als er een bus met bezoekers komt, van wie slechts een deel esperantist is, dan kunnen de niet-esperantisten de afdeling curiosa bezoeken. De esperantisten kunnen in het serieuze deel van het museum terecht.

Er bevinden zich hier 2000 dozen met poststukken uit diverse landen. Een vrijwel volledige verzameling Esperanto-postzegels, visitekaartjes, munten, affiches,...

RR: *Kan u enkele cijfers over de bibliotheek geven?*

Hernandez: Volgens de statistieken van 1995 heb ik 3147 van de 7450 gekende titels van tijdschriften (geheel of gedeeltelijk). Er zijn 12 851 jaargangen, en daarvan heb ik er 6929 volledig. Verder heb ik 9401 boeken en brochures.

RR: *Verloopt het contact met andere bibliotheken vlot?*

Hernandez: Wanneer de bibliotheek goed functioneert over het algemeen wel. Als dat niet het geval is, dan is het een ramp. Meneer Gacond in La Chaux-de-Fonds helpt mij geweldig. Met de bibliotheek van Fajszi en Arpad Mathé en via hem met de bibliotheek van Wenen, heb ik geregeld contacten. Anderzijds: ik was net in Londen. Ondanks het feit dat ik mijn komst voldoende vroeg gemeld had, vond ik pas bij mijn terugkeer een antwoord met de mededeling: „Ik zal jammer genoeg afwezig zijn..." Ik zou dolgraag de bibliotheek van Hodler in UEA bezoeken. De heer Moerbeek heeft mijn beloofd me te helpen. Mevrouw Molera woont vlakbij, en met haar heb ik natuurlijk dikwijls contact. Ook met Cesar Vanbiervliet heb ik – toen hij nog leefde – heel vaak dingen geruild.

RR: *Krijgt u hulp van anderen?*

Hernandez: Van de overheid heb ik het nooit gevraagd en ook nooit gekregen. Maar esperantisten helpen wel zeer vaak. Zo kreeg ik de sierletters aan de ingang van het museum van de Spoorwegesperantisten van Barcelona. Vrijwel iedereen beschouwt de bibliotheek als patrimonium van de Esperantowereld. Ik geloof dat die onafhankelijkheid aanzet tot samenwerking. Ik abonneer zelf zo'n 30-tal tijdschriften, en krijg er nog eens evenveel gratis. Wanneer ik een uitgever vraag om gaten in mijn collectie op te vullen, doet die dat over het algemeen van ganser harte.

RR: *Ik heb met veel aandacht het functioneren van uw computer bekeken. Wellicht is het Spaanse Esperanto-Museum het enige dat op zulke efficiënte wijze de computer gebruikt. Naar mijn weten beschikt alleen nog Aalen over een elektronische catalgus, maar met veel minder mogelijkheden.*

Hernandez: Ik gebruik de computer nu reeds 10 jaar. En dat dank ik eigenlijk aan mijn zoon, die voor de apoteek en voor zijn eigen bibliotheek de computer intensief gebruikt. Met *dBase* en *Clipper* heeft hij een reeks programma's speciaal voor de bibliotheek gemaakt. Ik kan naar believen welke informatie dan ook opvragen. Bijvoorbeeld: gedurende hoeveel jaar is een bepaald tijdschrift verschenen; welke boeken werden in een bepaald jaar uitgegeven; welke tijdschriften verschenen in een bepaalde stad, enz. Ik ontvang met alle plezier gasten die dat met eigen ogen willen zien. En ik interesseer me natuurlijk ook voor diskettes met de catalogi van andere bibliotheken.

Hoewel ik meestal met de computer werk, laat ik af en toe een catalogus op papier afdrukken. Dat vergemakkelijkt de controle van de collectie, bijvoorbeeld om vergissingen of verkeerd geplaatste stukken te vinden.

RR: *Is het museum een studieplaats?*

Hernandez: Eigenlijk houd ik niet van de naam „Museum". Men moet naar hier komen om te studeren; om de collectie te raadplegen over het Esperanto en over andere plantalen. En onder onderzoekers is het genoegzaam bekend. Sommigen komen vaak, anderen af en toe om hun documentatie bij te werken.

RR: *Dank u voor dit interview.*

Die wondere wereld

Waarschijnlijk zijn er maar heel weinig mensen die nog nooit van Tolkien hebben gehoord. Wie kent niet die wondere wereld van elfen, hobbits, tovenaars en gnomen? Die wereld waar je nog te paard rijdt, maar waar de Boze een magische ring achtervolgt over bergen en door moerassen, alsof hij röntgen-ogen heeft. Die wereld waarin de slechte – of veeleer het ongelukkige, ja zelfs beklagenswaardige – Golum zijn schat verloren is. Die schat had hij als geboortegeschenk gekregen van een oude, voorbijreizende hobbit, de oude Bilbo. Diens erfgenaam, Fredo, trekt er, aangespoord door Gandalf, de zwervertovenaar, op uit om de magische ring te vernietigen. Dat is het vertrekpunt van een drie delen dik avontuur, op zo'n wonderlijke manier verteld, dat men ze leest louter om het plezier.
Tijdens het lezen vergeet men zich zelf, en vergeet men ook zulke vragen te stellen als: Is dit nu niet wat te fantastisch? of: Wat bedoelt de auteur met zijn werk? Heeft dit een symbolische betekenis? En zo ja, wat? Want in een echt kunstwerk hebben die vragen – tijdens het lezen – geen belang. Wat telt zijn de intriges, maar ook de rake beschrijvingen van de diverse kringen: het gezelschap in de herberg kan niet worden verruild met de nobele kring der elfen. Maar beide zijn ze overtuigend neergezet. En dat geldt voor het hele werk: het is niet reëel, maar wel overtuigend.
Tijdens het lezen leeft men met het hoofdpersonage mee: zijn hoop, zijn ontnuchtering, zijn angstzweet, het herleven van de hoop op een goede afloop...
In het nawoord kan men lezen dat mensen in deze bijzondere trilogie hun uitverkoren karakters vonden. Voor mij is dat – obsederend bijna – Gandalf, de tovenaar, die komt en gaat, zeer machtig is en toch ook gedurende lange tijd onmachtig opgesloten zit: de driedimensionele tovenaar. Als tovenaars echt bestaan, dan moeten ze zo zijn. Anderen verkiezen Sam of Fredo of... Maar ik wil niet alle bewoners van die Tussenwereld opnoemen.
Voor de vertaling kan ik enkel bewondering uitdrukken. Het is een mooie vertaling die ik voortdurend trachtte te vergelijken met de oorspronkelijke tekst en met de Nederlandse vertaling. Tolkien houdt namelijk nogal van spelen met woorden, met klanken. Namen, zowel plaatsals persoonsnamen, zijn zeer belangrijk, en dit is voor elke vertaler een enorme uitdaging. Maar Auld heeft daaraan meesterlijk kunnen beantwoorden: de personages, de steden, rivieren, bergen, aan alles heeft hij geschikte namen gegeven: de rivieren *Brandovino, Grizinundo, Bruakvo*; de streken: *Eriadoro, Eregiono, Dunlando, Rohano* (waar men zo goed paard rijdt); *Mornarbaro, Hantataj Montoj,* enz. Je zal ze allemaal tegenkomen wanneer je Fredo op zijn tocht volgt.
Het boek wordt geïllustreerd door een tekst van twee bladzijden: *A Philologist on Esperanto.* Tolkien was naast auteur ook professor, en hij liet zich vrij positief uit over het Esperanto.
Men kan enkel hopen dat de twee volgende delen vlug zullen volgen. William Auld zal ongetwijfeld zijn best doen. In Praag wordt misschien het tweede deel reeds te koop aangeboden. Maar, als je intussen het eerste deel nog niet hebt, ga het vlug kopen, want het werd op slechts vijfhonderd exemplaren uitgegeven.

Gerrit Berveling (vert.: gvd)

La Kunularo de la Ringo, Tolkien, vert. William Auld, uitg.: Sezonoj, Jekaterinburg, 1995. 544 p. 870,– BEF + verzendingskosten. ISBN: 5-7450-0457-6.

Esperanto kaj mi...

Op vrijdag 2 februari 1996 overleed Ghislain Jacobs, te Leuven. Voor de meesten onder ons was hij zeker geen onbekende. Vooral *Esperanto 2000* is hem veel verschuldigd. De eerste avondcursus, de oprichting van de vereniging... In de historiek van de Leuvense Esperantobeweging steekt de naam Ghislain Jacobs overal de kop op.
Ikzelf heb pas zo'n anderhalf jaar geleden met hem kennisgemaakt, toen ik mijn eerste timide stapjes in „Esperantujo" zette en aan de Leuvense avondcursus deelnam. Toen al wilde zijn lichaam niet meer voor de volle 100 % meewerken. Maar dat aan zijn geest niets mankeerde, daar kwam ik gauw genoeg achter. Ik leerde Ghislain kennen als iemand die zeer goed wist wat hij wilde, maar ook, en vooral, zeer goed wist wat hij niet wilde. Een man met een sterke geest, vol plannen en initiatieven, met zeer uitgesproken ideeën.
Voor een man met een dergelijke natuur was het een ondraaglijk gevoel om in een verzwakkend lichaam opgesloten te zitten. Toch is hij altijd betrokken gebleven bij wat er gebeurde rond Esperanto en zoveel mogelijk actief gebleven.
Zoals veel sterke geesten was hij niet iemand die zich gemakkelijk blootgaf op het persoonlijke

Nawoord na nazicht – een reactie

Guido Van Damme betreurt in zijn artikel „Naald in de hooiberg!", dat Eco in zijn boek *Europa en de volmaakte taal* zich nog een beetje te sceptisch over het Esperanto uitlaat, maar acht dat onvermijdelijk voor het wetenschappelijke peil. Een groot deel van het karakter van het boek is een onvermijdelijk gevolg van het theoretische kader waarin Eco de feiten kiest en beschrijft. Zo'n theoretische kader is zeker niet de meest verhelderende manier om te illustreren op welke wijze het Esperanto functioneert. Door het Esperanto te plaatsen in een theoretisch kader van haast alleen theoretische constructies, werkt Eco er onbedoeld aan mee mensen die niet reeds uit andere bron andere informatie over het Esperanto hebben, te stijven in hun neiging het Esperanto te beschouwen als een pure theoretische constructie. En volgens de gangbare vooroordelen is het dus ook gedoemd dat altijd te blijven – zoals ik gemerkt heb bij het lezen van recensies van zijn boek in vele kranten.

Opmerkelijk is bijvoorbeeld, dat Eco wel veel plaatsruimte besteedt aan de speculaties over het Hebreeuws als de oertaal van de mensheid, maar met geen woord rept over een ander aspect van die taal. Taalsociologisch is het Hebreeuws namelijk een belandrijk unicum: het is van een dode taal weer levend geworden. Na zeventien eeuwen alleen gefunctioneerd te hebben als klassieke taal, zij het met een traditie van actief gebruik, werd het rond 1900 door eenbewust besluit van de Joodse kolonisten in Palestina opnieuw de taal van een volk.

Terwijl Zamenhofs *Eerste Leerboek* nog als een wetenschappelijk geschrift beschouwd kan worden, startte Eliezer Ben Yehuda, de initiator van de herleving van het Hebreeuws, zijn activiteit met zoiets profaans als de oprichting van een krant. Pas aan het eind van zijn leven, toen de herleving van het Hebreeuws al haar beslag had gekregen, wijdde hij zijn tijd aan de samenstelling van een Hebreeuws woordenboek.

In mijn artikel van 1987 – *Zamenhof kaj Eliezer Ben Iehuda: la kaŭzoj de iliaj (relativaj) sukcesoj kiel lingvovivigintoj* (Zamenhof en Eliezer Ben Yehuda: de oorzaken van hun (relatieve succes bij het tot leven brengen van talen) – betoog ik, dat in de hele cultuurgeschiedenis van de mensheid Eliezer Ben Yehuda de figuur was waarmee Zamenhof de meeste overeenkomst had in zijn optreden. Een belangrijke gemeenschappelijke trek van beiden was hun ernstig werken aan een zo veelzijdig en hoogwaardig mogelijk praktisch gebruik van hun taal. Dat is een belangrijke oorzaak van het succes van Zamenhof bij het tot leven brengen van een kunsttaal, waarin veel kunsttaalconstructeurs die linguïstisch veel beter geschoold waren dan hij, gefaald hebben.

Zeer leerzaam voor kunsttaalaanhangers die de kunsttalen in een breder cultuurhistorisch kader willen plaatsen is *An Introduction to a Theory of Language Planning* door Valter Tauli. Daaruit kan men o.a. leren, dat in een nationale taal, het Estisch, ingrijpender wijzigingen zijn aangebracht door een bewuste ingreep in vergelijking met de talen waarop het gebaseerd was dan onze gescheiden broeders, de Interlingua-isten, geoorloofd achten in een internationale kunsttaal. Tauli was in beginsel voor een internationale kunsttaal, maar verwierp alle bestaande kunsttalen als linguïstisch onvolmaakt en ging ook niet over tot de constructie van een nieuwe kunsttaal. Het zou te ver voeren uiteen te zetten, met welke opvattingen van Tauli ik het eens ben en met welke niet.

Dr. Willem Verloren-van Themaat

---

vlak. De laatste weken heb ik samen met hem zijn levensgeschiedenis overlopen. Het was de bedoeling dat ik als zijn speekbuis zou fungeren voor een voordracht met als onderwerp *Esperanto kaj mi*. Dit initiatief komt nu natuurlijk in een bijzonder daglicht te staan. Toch willen we er mee doorgaan. Als eerbetoon aan iemand die ons na aan het hart lag.

Tot de laatste dag bleef hij bezig, met de voortdurende hulp van zijn echtgenote Paula, of het er nu om ging op te volgen wat er in de wereld gebeurde, of in Esperantujo. De bijgaande boodschap heeft hij zelf opgesteld. Esperanto was dan ook een belangrijk deel van zijn leven.

We zullen je missen Ghislain... M. V. d. Steen

Post obstina batado kontraŭ kadukiĝo, forpasis Ghislain Victor Jacobs. Li naskiĝis la 30an de decembro 1923 kaj mortis klinike la 2an de februaro 1996.

La mortinto disponigis sian senvivan restaĵon al scienca esplorado kaj, konsekvence, la kremacio kaj la cindrodisŝutado okazos en intimeco je poste fiksota dato. Nek floroj, nek kronoj. Geamikoj kaj gekonatuloj estas petataj konsideri ĉi tiun anoncon kiel sciigon.

Paula Vanhelmond tion komunikas, lia edzino, kaj la familio, kiuj sincere dankas la multajn flegistinojn kaj aliajn gehelpantojn pro la prizorgado kaj vartado de la forpasinto.

Neem nu „kiel" bijvoorbeeld

In deze taalrubriek gaan we vooral in op taalvragen van lezers. Uw post kunt u tot 1 april 1996 nog adresseren aan: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a De Vluchtestraat 1-401, NL-7523 BE Enschede. Na 1 april is het adres: Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede. Deze keer gaan we in op de vraag welke naamval gebruikt moet worden na het woordje kiel. Verder geven we een terugblik op een proefluistertoets die de Nederlandse Esperanto-examencommissie op 25 november jl. heeft georganiseerd.

Wel of niet een *-n* na *kiel*?

De zin *Ili manĝas delikataĵojn kiel nuksoj* („Zij eten delicatessen zoals noten") is toch fout? Immers *nuksoj* hoort bij *delikataĵojn*, zodat *nuksoj* dezelfde naamval als *delikataĵojn* krijgt. Deze vraag kregen we van de heer Van Bergeijk uit Eindhoven.

Toch is de genoemde zin correct. Als je over het gebruik van de naamval na *kiel* te rade gaat bij ***Tra la labirinto de la gramatiko*** van F. Faulhaber, dan is een conclusie zoals de heer Van Bergeijk die trekt, echter heel begrijpelijk. De naamval na *kiel* wordt daar namelijk zeer summier behandeld. Om een en ander inzichtelijk te maken zullen we het gebruik van een *-n* na *kiel* wat uitgebreider bespreken.

Het veelgebruikte woordje *kiel* kent een aantal functies. Welke naamval na *kiel* moet komen, is afhankelijk van de functie van *kiel*. *Kiel* kan een vergelijking, een hoedanigheid of een voorbeeld aangeven. Deze gevallen komen achtereenvolgens aan de orde.

Naamval bij vergelijkingen

De woorden *kiel, ol* en *kvazaŭ* worden vaak gebruikt in vergelijkingen. Na *kiel, ol* of *kvazaŭ* volgt een *-n* als de vergelijking betrekking heeft op het lijdend voorwerp van een handeling. Er volgt geen *-n* als de vergelijking betrekking heeft op het onderwerp van een handeling:

La knabeto piedbatis sian fratinon kiel (kvazaŭ) sovaĝulo.
Het jongetje schopte zijn zusje als een wildeman.
Mi traktas mian hundon kiel (kvazaŭ) bebon.
Ik behandel mijn hond als een baby.
Napoleono konkeris Holandon malpli rapide ol Hitlero.
Napoleon veroverde Holland minder snel dan Hitler.
Napoleono konkeris Holandon pli rapide ol Ruslandon.
Napoleon veroverde Holland sneller dan Rusland.

In de eerste zin wordt „het jongetje", het onderwerp van de handeling „schoppen", vergeleken met een wildeman. Na *kiel* (of *kvazaŭ*) gebruiken we daarom geen *-n*. In de tweede zin wordt „mijn hond", het lijdend voorwerp van „behandelen", vergeleken met een baby. Hier wordt dus wel een *-n* toegevoegd. Evenzo heeft in de derde zin de vergelijking betrekking op het onderwerp „Napoleon", en in de vierde zin op het lijdend voorwerp „Holland".

Het al dan niet plaatsen van de *-n* heeft vaak een ingrijpend effect op de betekenis van de zin:

Mi amis lin kiel (kvazaŭ) patro.
Ik hield van hem als een vader (alsof ik zijn vader was).
Mi amis lin kiel (kvazaŭ) patron.
Ik hield van hem als een vader (alsof hij mijn vader was).
Maria vizitas Petron pli ofte ol Karlo.
Maria bezoekt Peter vaker dan Karel (d.w.z. zowel Maria als Karel bezoeken Peter).
Maria vizitas Petron pli ofte ol Karlon.
Maria bezoekt Peter vaker dan Karel (d.w.z. Maria bezoekt zowel Peter als Karel).

Kiel en kvazaŭ

In vergelijkingen is er weinig verschil tussen *kiel* en *kvazaŭ*. Omdat *kiel* minder zwaar klinkt dan *kvazaŭ*, verdient het om stilistische reden soms de voorkeur om *kiel* te gebruiken. Maar omdat *kiel* meerdere betekenissen heeft (zie verderop), is het soms echt nodig om *kvazaŭ* te gebruiken om misverstanden uit te sluiten met betrekking tot het onwerkelijke karakter van de vergelijking:

Ŝi enpaŝis la preĝejon kvazaŭ junedzino.
Ze schreed als een bruid de kerk binnen (dus alsof ze een bruid was).
Ŝi enpaŝis la preĝejon kiel junedzino.
Ze schreed als bruid de kerk binnen.

„Pli ol" en vergelijkbare uitdrukkingen

Soms wordt *pli ol* (of *malpli ol, ne pli ol* enz.) gebruikt, zonder dat ergens mee wordt vergeleken. Het deel dat erna komt maakt dan gewoon deel uit van de hoofdzin, zodat de gewone regels voor het gebruik van de *-n* gelden:

Mi manĝis malpli ol kvar kukojn.
Ik heb minder dan vier koekjes gegeten.
Mi trinkas pli ol nur kafon.

Ik drink meer dan alleen koffie.
Sur la tablo kuŝas ne pli ol tri teleroj.
Op tafel staan niet meer dan drie borden.

Vergelijkingen op basis van een kenmerk

Vaak wordt een vergelijking gebruikt om een kenmerk van het eraan voorafgaande zinsdeel aan te geven. De vergelijking houdt dan geen verband met de handeling die in de zin wordt genoemd. In dat geval gebruik je geen *-n na kiel, ol* of *kvazaŭ*, ook niet als de vergelijking bij het lijdend voorwerp van de zin hoort:
Tie oni verŝas vinon kiel vinagro.
Daar schenkt men wijn als azijn.
Hier wordt het lijdend voorwerp „wijn" vergeleken met azijn. Deze vergelijking dient echter alleen om de zure smaak van de wijn te beschrijven, en heeft niets te maken met de handeling: er wordt immers niet bedoeld dat de wijn wordt geschonken zoals men gewoonlijk azijn schenkt! Nog enkele voorbeelden:
Ŝi havas haŭton kiel silko.
Ze heeft een huid als zijde.
Li havas okulojn nigrajn kiel karbo.
Hij heeft ogen zwart als steenkool.
Mi volas pli grandan ĉambron ol ĉi tiu.
Ik wil een grotere kamer dan deze.
Mi ne ŝatas aŭtorojn kiel Ŝekspiro.
Ik houd niet van schrijvers als Shakespeare.

OEFENING 1: ***Kies de juiste naamval***

1. Mi pli ŝatas futbalon ol teniso__.
2. Kial vi kondutas kiel idioto__?
3. Neniam mi denove trovos amikon kiel vi__!
4. Li manĝis ne malpli ol ses patkukoj__.
5. La profesoro skoldis Andreon kiel malgranda__ bubo__.
6. Por niaj aĉetoj ni bezonos pli grandan sakon ol tiu__.
7. Li havas kapon pli grandan ol melono__.
8. Sur la vango mi havas verukon kiel monto__.
9. Li drinkas ĝinon kvazaŭ limonado__.
10. Anna malamas Petron ankoraŭ pli ol Alberto__.

Tot nu toe hebben we gezien dat bij vergelijkingen de naamval na kiel in het algemeen overeenkomt met die van het zinsdeel waarmee wordt vergeleken, maar dat bij een vergelijking op basis van een kenmerk echter nooit een *-n* wordt gebruikt. Nu bekijken we de gevallen waarbij *kiel* niet wordt gebruikt om een vergelijking in te leiden, maar een hoedanigheid of een voorbeeld.

Hoedanigheid

Kiel kan ook betekenen „in de hoedanigheid van" of „in de vorm van". U kunt dan de juiste naamval bepalen door te kijken of het zinsdeel na *kiel* betrekking heeft op het onderwerp van de zin (gebruik dan de eerste naamval), of op het lijdend voorwerp (gebruik dan de vierde naamval). Bijvoorbeeld:
Kiel via patro mi ĉiam helpos vin.
Als je vader zal ik je altijd helpen („je vader" hoort bij het onderwerp „ik").
Beduenoj havas tendon kiel loĝejon.
Bedoeïnen hebben een tent als woning („woning" hoort bij het lijdend voorwerp „tent").
Mi manĝas miajn terpomojn ĉiam kiel kaĉon.
Ik eet mijn aardappelen altijd als puree.
La parlamento elektis sinjoron Deetman kiel prezidanton.
Het parlement koos de heer Deetman tot voorzitter.
Oni rigardis la gvidanton kiel saĝulon.
Men beschouwde de leider als een wijs man.
Bij sommige werkwoorden kun je „in de hoedanigheid van" ook uitdrukken met een bepaling van gesteldheid. Dan krijgt het betreffende zinsdeel geen *-n*. Zo kunnen de laatste twee voorbeeldzinnen als volgt worden herschreven:
La parlamento elektis sinjoron Deetman prezidanto. Oni rigardis la gvidanton saĝulo.

Voorbeelden

Kiel kan worden gebruikt om voorbeelden in te leiden. In dat geval volgt na kiel nooit een *-n*:
En la kuirado mi uzas multajn spicojn, kiel (ekzemple) kariofilo, ŝenoprazo, koriandro kaj origano.
Bij het koken gebruik ik veel kruiden, zoals (bijvoorbeeld) kruidnagel, bieslook, koriander en oregano.
Mi tute ne ŝatas viziti grandajn urbojn kiel Parizo aŭ Londono.
Ik houd er helemaal niet van grote steden zoals Parijs of Londen te bezoeken.
Mi ĝis nun neniam legis libron kiel „Eriko, aŭ la malgranda insektlibro".
Ik heb tot nu toe nog nooit een boek als „Erik, of het klein insectenboek" gelezen.
Dit laatste voorbeeld wordt gebruikt in *Horizontaal* (1993/1, blz. 11) om te laten zien dat bij citaten en boektitels de *-n* nogal eens onder tafel wordt geveegd. Alleen is het jammer voor het betoog dat in dit geval geen *-n* gebruikt mag worden. Ook in de zin waar dit stukje mee opent, is kiel gebruikt om een voorbeeld in te leiden.

Het verschil tussen wel of geen ***-n***

Het al dan niet plaatsen van de *-n* heeft vaak een ingrijpend effect op de betekenis van de

zin. In de eerste zin hieronder is sprake van een hoedanigheid, in de tweede zin van een voorbeeld:
Mi manĝas viandon nur kiel hakaĵon.
Ik eet vlees uitsluitend in de vorm van gehakt (dus nooit als runderlap o.i.d.)
Mi nur manĝas viandon kiel hakaĵo.
Ik eet uitsluitend vlees zoals gehakt (en andere vergelijkbare soorten vlees).

Ambiguïteit

Doordat de betekenis van *kiel* nogal breed is, is het gebruik van de juiste naamval vaak niet voldoende om precies aan te geven wat men bedoelt. Meestal is dit geen probleem, omdat de betekenis voldoende duidelijk wordt gemaakt door de context. Soms kan het echter nodig zijn de zin enigszins te herformuleren.
De zin *Kiel via patro mi ĉiam helpos vin* kun je op drie manieren opvatten:
- *Same kiel via patro mi ĉiam helpos vin.* Net als je vader zal ik je altijd helpen (vergelijking).
- *Ĉar mi estas via patro mi ĉiam helpos vin.* (= Estante via patro mi ĉiam helpos vin.) Omdat ik je vader ben, zal ik je altijd helpen (hoedanigheid).
- *Kvazaŭ via patro mi ĉiam helpos vin.* Als ware ik je vader zal ik je altijd helpen (nadrukkelijke vergelijking).

De zin *Oni elektos lin kiel prezidanton* kan op twee manieren worden opgevat:
- *Oni elektos lin prezidanto.* (= *Oni elektos lin por prezidanto.*) Men zal hem tot voorzitter kiezen (hoedanigheid).
- *Oni elektos lin kiel oni elektas prezidanton.* (= *Oni elektos lin kvazaŭ prezidanton.*) Men zal hem als een voorzitter kiezen (vergelijking).

OEFENING 2: *Kies de juiste naamval*

1. La esperantistoj akceptas la Fundamenton kiel bazo__ de la lingvo.
2. Kiel ĉefo__ li devas gvidi la laboron de ses homoj.
3. Ofte mi vizitis forajn landojn kiel Japanio__ kaj Tajlando__.
4. Oni honoris la bravan generalon kiel savinto__ de la lando.
5. Mi kiel la plej aĝa__ viro__ de la familio decidos kion ni faru.
6. Multaj hindoj konsideras la bovinon kiel sankta__ besto__.
7. Mi ŝatas Andreon kiel homo__, sed ne kiel ĉefo__.
8. Ŝi parkere povas citi verkistojn kiel Ŝekspiro__.
9. Mi konsideras librojn kiel la Biblio__ kiel la plej interesaj__.
10. Vegetaranoj ŝatas manĝaĵojn kiel nuksoj__ pli ol kolbaso__.

OEFENING 3: *De volgende zinnen hebben verscheidene betekenissen. Herschrijf ze op evenzoveel manieren:*

1. Ni ĉasis krimulojn kiel policistoj.
2. Li eliris el la ceremoniejo kiel kavaliro.

Enkele hulpmiddelen

Er zijn op de Esperanto-boekenmarkt tal van hulpmiddelen om de taal beter onder de knie te krijgen. Voor Nederlandstaligen is *Tra la labirinto de la gramatiko* van Faulhaber uitstekend. Even goed, maar uitsluitend in het Esperanto – dus ook voor niet-Nederlandstaligen – zijn *Paŝoj al plena posedo* van William Auld of *ABC-Gramatiko de Esperanto* van Christiane De Vleminck en Emile Van Damme, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond. Bij deze laatste grammatica hoort ook een oefenboek, *ABC-Mempraktikilo* met oefeningen op drie niveau's en referenties aan de ABC-Gramatiko.
Voor echte bollebozen en voor wie zelfs de kleinste nuances wil kennen is er natuurlijk de PAG, *Plena Analiza Gramatiko* van Kalocsay.
Al deze boeken zijn verkrijgbaar bij:

Vlaamse Esperantobond,
Frankrijklei 140,
B-2000 Antwerpen,
Tel.: (03) 234 34 00 – Fax: (03) 233 54 33

of

Libro-servo Esperanto Nederland,
R. Kwantes,
Marnixstraat 57,
NL-2023 Haarlem.
Tel.: (23527) 65 61

Ook cursussen voor beginners of andere Esperantoboeken zijn er verkrijgbaar.

Uitwerking van de oefeningen

OEFENING 1: 1. tenison; 2. idioto; 3. vi; 4. patkukojn; 5. malgrandan bubon; 6. tiu; 7. melono; 8. monto; 9. limonadon; 10. Alberton (Anna haat zowel Peter als Albert) of Alberto (zowel Anna als Albert haten Peter).

OEFENING 2: 1. bazon; 2. ĉefo; 3. Japanio, Tajlando; 4. savinton; 5. aĝa viro; 6. sanktan beston; 7. homon, ĉefon; 8. Ŝekspiro; 9. Biblio, interesajn; 10. nuksoj, kolbason

OEFENING 3: 1. Ni ĉasis krimulojn same kiel policistoj. Ni ĉasis krimulojn, ĉar ni estas policistoj (...estante policistoj) Ni ĉasis krimulojn kiel ekzemple policistoj. 2. Li eliris el la ceremoniejo kavaliro. Li eliris el la ceremoniejo kvazaŭ kavaliro.

Proefluistertoets op het Faulhaber-weekeinde in Elspeet

Op 25 november 1995 organiseerde de Nederlandse Esperanto-examencommissie een proefexamen tijdens het Faulhaber-weekeinde in Elspeet. Veel potentiële examen-kandidaten hebben namelijk nog nooit aan den lijve ondervonden hoe een luistertoets in zijn werk gaat. Het ging in dit geval om de luistertoets van het *Elementa ekzameno*. De resultaten waren goed. Van de 30 deelnemers haalden er 26 een voldoende, terwijl 12 personen een perfecte 10 wisten te scoren. Het gemiddelde cijfer was een 8.

De examenprocedure is als volgt:

1. De kandidaten bestuderen de vragen.
2. De tekst wordt langzaam (± 100 woorden per minuut) voorgedragen, terwijl de kandidaten aantekeningen kunnen maken.
3. Na ongeveer een minuut wordt de tekst nogmaals voorgelezen.
4. Daarna werken de kandidaten de antwoorden uit.

Het geheel neemt zo'n drie kwartier in beslag.

OPDRACHT: *Luister aandachtig naar de volgende tekst. Beantwoord de vragen in volledige zinnen en in correct Esperanto. Zorg dat de antwoorden zijn gebaseerd op de beluisterde tekst, zodat blijkt dat u die goed begrepen hebt:*

Adoptado savas la vivon de ĉinaj knabinoj

Ĉinaj geedzoj rajtas havi ne pli ol unu infanon. Tial ili volas ke tiu unu infano estu perfekta. Tio signifas ke ĝi estu ne nur sana, sed ankaŭ virseksa.

Precipe en la ĉina kamparo oni ne volas havi knabinojn. Unue oni iam devos pagi tre multekostan doton por ili. Kaj due, oni perdos ilin al la bofamilio. Estas do evidente ke knabo estas pli bona investo. Ĉio ĉi kaŭzas kruelajn agojn: oni abortigas naskiĝontajn filinetojn aŭ dronigas ilin postnaske.

Ankaŭ okazas ke oni fordonas la filinojn al infanejoj. Ankoraŭ en la okdekaj jaroj oni simple ne nutris la tieajn bebojn por ke ili mortu. Ekde mil naŭcent naŭdek oni prefere adoptigas la bebojn, ĉar tiel Ĉinio povas enspezi okcidentajn valutojn. Laŭ la statistikoj naskiĝas cent dek kvar knaboj kompare al cent knabinoj. Tio kaŭzas ke estas maltro da edzinigeblaj virinoj. Tial junaj kamparaninoj kiuj serĉas laboron en la urbo estas ofte forrabataj kaj forvendataj al farmistoj kiuj bezonas edzinon.

La proceduro por adopti infanon daŭras kutime ĉirkaŭ kvin jarojn. Sed, se oni adoptas ĉinan infanon, la proceduro estas tri jarojn malpli longa, ĉar en la ĉinaj infanejoj atendas tiel multe da knabinoj.

La tuta adopta proceduro kostas dudek kvin mil guldenojn. Granda parto de tiu sumo iros al la infanejo de kie ili prenis la infanon.

La ĉinaj aŭtoritatoj starigis kelkajn kondiĉojn por la adoptado. La estontaj gepatroj havu pli ol tridek kvin jarojn, kaj ili pruvu per kuracista atestilo la neeblon havi proprajn infanojn, kaj ili ne jam havu infanojn. Krome, kelkaj infanejoj postulas ke ili havu salajron de minimume kvindek mil guldenoj jare.

Geedzoj kiuj adoptas ĉinineton ne scias kiuj estas la naturaj gepatroj de la infano. Tial ne eblas ke la ĉina infano iam trovos ilin. Psikologoj timas ke multaj infanoj havos psikajn problemojn pro tio.

Vragen:

1. Kio, laŭ la ĉinoj, estas perfekta infano?
2. a. Kio, en Ĉinio, estas du malavantaĝoj de knabina bebo?
   b. Nomu tri manierojn solvi tiun problemon.
3. Kiun sekvon havas tiu agmaniero por la ĉina socio?
4. a. Ekde kiam Ĉinio permesas adoptadon?
   b. Kial oni ekpermesis tion?
5. a. Kiel longe daŭras la proceduro se oni volas adopti ĉinineton?
   b. Kiom kostas tio?
6. Nomu kvar kondiĉojn por adopti ĉinan knabinon.
7. Kiun problemon estonte eble havos adoptita ĉinino?

Zelf aan een examen meedoen? Op 11 mei organiseert de Nederlandse Esperanto-examencommissie examens in De Bilt. Je kan je opgeven bij Mevr. M. Massar, Ilpenwaard 92, 1824 GG Alkmaar, tel. 072-5612668. Als je 5 gld. overmaakt op giro 206152 van de secr. Alg. Ned. Esp.-examencommissie, dan ontvang je een examengids met informatie over alle examens: *Elementa, Progresa, Traduka* en *Instrua.*

UITWERKING van de luistertoets

1. Perfekta infano estas sana kaj virseksa.
2. a. La malavantaĝoj de knabina bebo estas ke oni iam devos pagi multekostan doton kaj ke oni perdos ŝin al la bofamilio.
   b. Oni povas solvi tion per abortigo, dronigo aŭ fordono al infanejo.
3. La sekvo estas ke en Ĉinio estas maltro da edzinigeblaj virinoj.
4. a. Ekde 1990.
   b. Tiel oni enspezas okcidentajn valutojn.
5. a. Tio daŭras du jarojn.
   b. Tio kostas 25 000 guldenojn.
6. La gepatroj havu pli ol 35 jarojn; ili pruvu la neeblon havi proprajn infanojn; ili ne jam havu infanojn; ili enspezu minimume 50 000 guldenojn jare.
7. Ŝi ne povos trovi la naturajn gepatrojn, ĉar ili estas nekonataj.

Een ambassadeur neemt afscheid

Op 21 december 1995 overleed, op 80jarige leeftijd, Edward Symoens, oud-voorzitter en ere-lid van ILEI (Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj), ere-lid van UEA (Universala Esperanto-Asocio), ere-voorzitter van de Vlaamse Esperantobond, ere-voorzitter van de Kalmthoutse Esperantoclub *La Erikejo*.
Hij was een intellectueel en een idealist. Van hoeveel intellectuelen kan men dat zeggen? Was hij dan een zwevende dromer? Zwevend in de wolken? De tegenpool van de realisten? Realisten zijn diegenen, die de vruchten plukken, die anderen vóór hen gezaaid hebben. De zaden van die vruchten heten „ideeën". En de geschiedenis leert dat die ideeën eerst moeten worden gezaaid. Elke verandering, elke evolutie en elke omwenteling begint met het verspreiden van ideeën. Dat verspreiden, dat zaaien doen de idealisten. Daarom ook zijn zij realisten „par excellence". Maar zij beseffen maar al te goed, dat slechts wie na hen komt, zal oogsten. Daarom zijn er niet zovelen die idealist willen zijn. De meesten verkiezen af te wachten en te oogsten. Edward niet. Edward behoort tot de eerste categorie.
En hij deed het met enthoesiasme en met de nodige koppigheid. Hij koos zich een levensweg en liet zich door niets of niemand van die weg afleiden. Met zijn enthoesiasme stak hij anderen aan. Hij toonde een weg, waarop de anderen mee wilden gaan. Zo gaf hij zin aan zijn eigen leven en aan dat van anderen. Grégoire Maertens zegt het zo: „Een kleine vijftig jaar geleden klonk een stem in de ether: het toenmalige NIR zond een cursus in de internationale taal Esperanto uit. De spreker was Edward Symoens. Dat was mijn eerste kennismaking met iemand die met een onverwoestbare wil zijn overtuiging zou blijven verkondigen."
Het resultaat is dat hij niet voor niets geleefd heeft. Zijn leven had inhoud. Het was een rijk leven, en zo'n leven verlaat men altijd te vroeg. Edward was oud van jaren, maar jong van geest. Geestelijk had hij de eeuwige jeugd. Horatius zegt over zijn poëzie: „Ik heb een monument gesmeed, duurzamer dan brons." Hetzelfde kan men zeggen van Edward. Door zijn werken, zijn woorden en zijn daden bouwde hij een gelijkaardig monument, iets blijvends. Hij zag vooral de noodzaak van een goed georganiseerde en gestructureerde informatie- en propagandacampagne. Omdat hij zag dat het gebruik van Esperanto vooral geblokkeerd werd door een gebrek aan de juiste informatie, publiceerde hij tal van studies... en werk dat hij tot de laatste dag verderzette. Tal van projecten blijven onafgewerkt op zijn schrijftafel achter.
Ook de confrontatie met nieuwe uitdagingen ging hij niet uit de weg. Tekenend voor zijn rol op het internationale forum, is zijn inzet als lid van de werkgroep voor de taalproblematiek in de Europese Unie. Zowel op nationaal als op internationaal vlak, was hij een welgekomen spreker, een wijs man met wiens advies werd rekening gehouden. De internationale Esperantobeweging heeft één van haar pijlers verloren, maar het voetstuk waarop hij stond, zal blijven.
Wij kunnen van hem dan ook afscheid nemen, met de woorden van T.S. Eliot: „Not fare well, but fare forward, traveller..." Niet vaarwel, maar vaar verder, reiziger...

Dit *In memoriam* werd samengesteld op basis van een tekst van Fernand Roose, aangevuld met gegevens uit teksten van Wim De Smet en Grégoire Maertens

Granda kun malĝojo mi ricevis la informon de forpaso de nia alteminenta samideano Sinjoro Edward Symoens.

Kiel konstanta reprezentanto de ILEI ĉe UNESKO mi havis regulajn kontaktojn kun li dum lia direktorado de ILEI. Okaze de kongreso en Loveno la Nova mia edzino kaj mi mem havis la honoron persone renkonti lin. Ni estimis lian vastan kulturon, lian grandan inteligentecon, lian naturan estrecon, lian treegan kaj agrablan afablecon.

Ni korprofunde kondolencas al lia edzino kaj tuta familio, al Flandra Esperanto-Ligo, al la tuta Esperanto-movado pro la tre bedaŭrenda perdo de tia eminentulo.

James Fairbank

Om het Esperanto-levenswerk van Edward Symoens voort te zetten en de uitgave van de projecten waar hij mee bezig was, veilig te stellen, werd een „Fonds Symoens" opgericht. Giften voor dit fonds zijn welkom op rekening 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, met de vermelding „Fonds Symoens". Giften vanaf 1000,– fr. zijn (onder voorbehoud) aftrekbaar van de belastingen.

De positieve aanpak

Het lijkt erop dat Claude Piron zich in zijn lezing te Parijs, die wij in het november-decembernummer van *Horizontaal* 1995 afdrukten, enigszins vergaloppeerd heeft. Vooral waar het de vertaalkosten van de Europese Unie (EU) betreft. Reeds in ons vorige nummer publiceerden we de rechtzetting van Eskil Svane. Tijdens het *Internaticia Festivalo* (IF), een bijeenkomst van ervaren Esperantosprekers in de middenleeftijd (en hun gezin), in Rotenburg (D), wees ook professor Werner Bormann op deze ongerijmdheid. Verder kregen wij – door tussenkomst van Wim De Smet – een analyse van de vertaalkosten van het Europees Parlement van Marianne Thijssen, Europarlementslid voor de VLD. En ook Daniel Van Herpe uit Turnhout zond ons een correctie in die zin. Gebruik de cijfers van Piron dus niet in uw argumentatie ten voordele van het Esperanto, want ze zouden als een boemerang terug kunnen keren!
Er zat trouwens nog een foutje in het betoog van Piron. Daniel Van Herpe wijst er in zijn brief namelijk ook op, dat het vliegtuigongeval in Tenerife inderdaad te wijten was aan een falend communicatiesysteem, maar dan wel omwille van technische redenen. Die informatie heeft de heer Van Herpe van een gepensioneerd KLM-piloot, die hem de technische mankementen trouwens ook had uitgelegd.
Ikzelf werd ook eens op mijn nummer gezet, toen ik met onvoldoende onderbouwde argumenten afkwam. Op mijn stelling dat in de Europese Unie ambtenaren die als moedertaal Frans of Engels hebben, meer en betere kansen op promotie zouden hebben – m.a.w. dat bij gelijkwaardige kwaliteiten de moedertaal doorslaggevend zou zijn – werd tegen geworpen, dat in de EU de benoeming van ambtenaren volgens quota onder de diverse nationaliteiten verdeeld zijn. Dit wil zeggen, dat elk land recht heeft op een bepaald aantal ambtenaren op elk niveau. Ongeveer zoals topambten in België worden verdeeld. Indien de hoogste Franstalig is, dan is de tweede in rang Nederlandstalig. Als in departement A een Nederlandstalige de plak zwaait, dan in departement B een Franstalige.
Nu weet ik niet of in de EU inderdaad zo'n systeem wordt toegepast, maar het lijkt mij zeer wel mogelijk. Ik kon in ieder geval het tegenargument niet ontkrachten.
Daarom lijkt het mij, dat we in onze argumentering een meer positieve aanpak moeten nastreven. Het is niet belangrijk wat er bij andere talen allemaal verkeerd gaat of kan gaan. Wie durft trouwens beweren dat er in het Esperanto nooit misverstanden zouden (kunnen) voorkomen? Dan zou Esperanto pas echt geen échte taal zijn. Wat telt is wat wij zelf doen, kunnen, realiseren. En misschien moeten we juist op dat gebied net iets bescheidener zijn met woorden, maar des te opdringeriger met daden.

gvd

De pluraj jaroj mi respondecas pri la servo de UEA, Koresponda Servo Mondskala (KMS). De tempo al tempo mi ricevas petojn de gesamideanoj, kiuj lernas Esperanton kaj deziras trovi plumamik(in)on el via lando. Mi ne kapablas jese respondi, ĉar ne estas en la adresaro de KSM gebelgoj. Laŭ mia opinio, oni povas imagi almenaŭ du kialojn:

- ĉu estas en via lando servo, kiu respondas al tiaj petoj;
- ĉu viaj landanoj ne (sufiĉe) konas la servon KSM.

Pro tiu dua kialo, mi ŝatas denove konatigi la servon ĉe viaj gelegantoj. Se vi volas korespondi kun alilandanoj aŭ se vi volas afable respondi la leterojn de alilandaj komencantoj, sendu vian adreson kaj 2 internaciajn respondkuponojn al:

Koresponda Servo Mondskala
BP 6, F-55000 Longeville en Barros, Francio

ALGEMENE LEDENVERGADERING
van de
VLAAMSE ESPERANTOBOND

op zaterdag, 23 maart 1996

om 10.00 uur in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen.

Op de dagorde: verkiezing van de beheerders.
Wij vragen aan de afdelingen hun vertegenwoordigers evenals kandidaten voor cooptatie, te melden aan het Esperanto-Centrum.
Onmiddellijk na de algemene ledenvergadering zal de nieuwe beheerraad een nieuw bestuur verkiezen. Ook kandidaten voor het voorzitterschap en voor een bestuursfunctie gelieven zich te melden.

Je parle, donc je suis

In onze reeks over wat Europarlementsleden denken over het Esperanto en of zij bereid zijn tot een actieve inzet, is nu Frankrijk aan de beurt. Hoewel Frankrijk één van de grootste delegaties in het Europees Parlement heeft, beschikken wij maar over het antwoord van vijf van hen. Of dit gebrek aan respons te wijten is aan het feit dat de Franse Esperantosprekers hun parlementairen niet hebben aangeschreven, dan wel of dat het gevolg is van een desinteresse vanwege de Franse Europarlementairen, kunnen wij uit de gegevens waarover wij beschikken, niet opmaken.

Dhr. Jean Pierre Bebear (UDF-PR – PPE)

Sinds vele jaren al heb ik veel aandacht voor de belangrijke kwestie van de veelheid van talen binnen de Europese Unie. Ik sta volledig achter het opzetten van een ernstige studie over het Esperanto met het oog op een ruim gebruik in alle domeinen van het Europese leven. Ik ben overtuigd dat – wanneer de kostprijs duidelijk zal gesteld zijn – het Esperanto, door zijn „neutraal" karakter, op efficiënte wijze de rol van gemeenschappelijke „noemer" tussen Europeanen zal kunnen vervullen.

Dhr. Pierre Bernard-Reymond (UDF-CDS – PPE)

Herhaaldelijk had ik de gelegenheid mijn standpunt ten voordele van het Esperanto duidelijk te maken. Nochtans, taal is niet enkel een communicatiemiddel, maar maakt deel uit van de diepe cultuur van elk volk. Het zou zeker interessant zijn linguïsten, psychologen en sociologen een wetenschappelijke studie te laten maken over de aard van de obstakels die opgeruimd moeten worden om de verspreiding van het Esperanto mogelijk te maken.

Dhr. Georges de Bremond d'Ars (UDE-Clubs PetR – PPE)

Ten gevolge van de reeds gerealiseerde, en toekomstige verruimingen stelt de veelheid van de gebruikte talen binnen de Europese Unie steeds meer problemen. Elke poging om enkele werktalen te kiezen stuit op zodanige tegenstanden dat dergelijke keuze geen echte kans zal krijgen. Daarom moet een neutrale oplossing als het Esperanto ernstig bestudeerd worden.

Dhr. Jean-François Hory (ER – ARE)

Ik ben voorstander van de talenverscheidenheid, niet alleen ten voordele van de nationale talen van de Unie-lidstaten, maar evenzeer voor de minderheidstalen binnen de staten. Anderzijds betekent het Esperanto een functionele en niet-imperialistische samenwerkingstaal.

Mevr. Gisèle Moreau (PCF – GUE)

Het door onze groep ingediende wetsvoorstel bevestigt de interesse die de PCF en haar verkozenen hebben voor het onderwijs van het Esperanto, op een ogenblik dat steeds meer internationale uitwisselingen, omzeggens uitsluitend, gebeuren in de onder Amerikaanse druk opgelegde Engelse taal.

Hoewel weinig in getal, schijnen deze Europarlementairen toch een ruime belangstelling voor het Esperanto te hebben, en zijn zij het idee van nader onderzoek over de kwaliteiten van het Esperanto en over de mogelijke rol die het binnen Europa kan spelen, zeer genegen. Aan hen om hun woorden ook in daden om te zetten. Indien alle Europarlementairen die tot nog toe hun stem hebben laten horen een gezamelijk standpunt zouden formuleren, dan moeten zij in het Europees Parlement toch voldoende aandacht kunnen krijgen.

Waar ook ter wereld...

Wie wil weten wat waar ook ter wereld in en rond het Esperanto wordt georganiseerd, kon zich reeds vroeger goed informeren hetzij via het tijdschrift *Esperanto* van de Esperanto Wereldbond, hetzij via *Eventoj* dat elke maand een uitgebreide kalender van bijeenkomsten publiceerde.
Organisatoren kunnen nu ook vooruitkijken. *Eventoj* heeft immers een kalender van reeds aangekondigde activiteiten op Internet gezet. Organisatoren die zelf iets willen opzetten, kunnen die lijst raadplegen. Zo kunnen zij een geschikte datum vinden die niet botst met andere bijeenkomsten in de buurt of gericht op hetzelfde publiek. Het voordeel is overduidelijk: de concurrentie kan tot een minimum beperkt worden – het deelnemersveld tot een maximum uitgebreid.
Wie zelf Internet niet kan raadplegen, kan FEL opbellen. Het kantoor zal dan de informatie natrekken en bezorgen.
Voor de toeristische attracties willen we enkel een korte opsomming ter herinnering geven:
Vlaamse Ardennendag, in samenwerking met La Konkordo, Kortrijk, op zondag 28 april;
Antwerpen '96 op 24-25-26-27 mei (Pinksteren);
Picnic in Cul des Sarts, een organisatie van Association Pour l'Espéranto (de Waalse tegenhanger van FEL) op zondag 30 juni, net voor de grote vakantie begint, dus wie heeft er een uitvlucht?

Internationaal is er o.a. Sarlanda Renkontiĝo van 26 tot 28 april.
Voor de zomervakantie biedt Kultura Esperanto-Domo in Grésillon een rijkgevuld programma. Maar vergeet ook het Wereldcongres in Praag niet. Wie niet alleen wil reizen en deelname aan het Congres wil combineren met een langere toeristische trip, kan meegaan met de FEL-busreis. Zowel voor als na het wereldcongres is een toeristische uitbreiding mogelijk. Informeer bij FEL.

La Konko Oostende

Esperanto-veteranen nog even enthousiast

Onder deze titel verscheen in een Vlaamse krant een verslag over de feestelijke viering van twee van onze leden die al zestig jaar de Internationale Taal spreken: René Daems en Homère Verfaillie.

René Daems, nu 87 jaar, begon Esperanto te leren in 1936, gewoon omdat een vroegere schoolmakker het hem voorstelde. Louter uit nieuwsgierigheid begonnen, werd hij meteen enthousiast over „die taal zonder uitzonderingen". In een zakboekje toont hij ons fier: „pasinta jaro 1935, estanta jaro 1936, venonta jaro 1937", wat hem herinnerde aan het jaar waarin hij kennis maakte met Esperanto.

René is nu nog het trouwste lid dat een groep zich kan dromen: hij ziet er niet tegenop om, zelfs bij het koudste winterweer, met zijn auto van zijn woonplaats in Gistel naar Oostende te rijden om van acht tot tien 's avonds de bijeenkomsten van *La Konko* bij te wonen. „Ik verbeter niet enkel mijn Esperanto, maar ook mijn Nederlands," zegt onze in Luik geboren enthousiasteling.

Homère Verfaillie is nu 83 jaar en woont te Diksmuide. Hij leerde Esperanto in 1935, tijdens zijn militaire dienst te Gent. „Ik had geen centen om Gentse soldatencafés aan te doen. Ik wilde talen leren en kwam zo bij Esperanto terecht". Enkele jaren later organiseerde hij zelf cursussen in zijn geboorteplaats Woumen. Dat die lessen succes hadden, toont hij nu nog aan de hand van een ledenlijst in *Flandra Esperantisto* uit 1937. Aan de kop prijkt Woumen met 51 aangeslotenen, tegen Oostende met 32. Hij boekte er ook een persoonlijk succes: hij leerde er immers zijn vrouw Isabel kennen.

Homère correspondeert nog steeds met zijn eerste Esperanto-correspondente uit Tsjechoslovakije, die in 1914 geboren werd. Alleen tijdens de oorlogsjaren, vanaf 1938, is de correspondentie stilgevallen. Vier jaar geleden bezocht hij zijn pennevriendin. „Het vlotte heel goed tussen de twee oudjes," voegt hij eraan toe.

La Konko wenst beide veteranen nog veel jaren in goede gezondheid toe, in de hoop ze allebei nog lange tijd als actieve leden te mogen behouden.

Aandacht in de locale pers:

– de actie Euro-parlementairen van Germain Pirlot, die, in maart 1995 gestart, al een lijst positieve reacties opbracht, niet alleen van Belgische, maar ook van Ierse, Britse, Franse Luxemburgse, Italiaanse, ... Europarlementsleden.

Germain houdt zonder verpozen contact met journalisten en dat resulteerde o.a. in een interview met een lokaal weekblad. Een halve bladzijde met foto leverde onze onvermoeibare vriend vele sympathieke reacties op.

– Tijdens het weekeind van 20 en 21 januari 1996 waren een achttal EU-stagiaires te gast bij onze vice-voorzitter, Flory Witdoeckt. De jonge Finse esperantiste, Anna Ritamäki, had deze jonge stagiaires van de Europese Unie, afkomstig uit Spanje, Engeland, Oostenrijk, Nederland, Italië en Zweden, uitgenodigd voor een initiatie- en werksessie over Esperanto.

– *La Konko*-leden Germain Pirlot en Marc Cuffez verleenden hun medewerking: Pirlot sprak over een rechtvaardige oplossing van de steeds groeiende taalproblemen in de EU, via het Esperanto. Cuffez vertelde over de talrijke jaarlijkse jongerenontmoetingen met Esperanto als werktaal. Heidi Goes kwam haar scoutsvriendin, Anna, opzoeken en verstevigde aldus de vriendschapsbanden die hun oorspong hebben in een scoutsontmoeting in Tsjechië, enkele jaren terug.

Voor onze informatieve werking dienen we te onthouden dat de internationale jongeren onvoldoende geïnformeerd zijn over het bestaan, de mogelijkheden, de noodzaak en het nut van de Internationale Taal.

Om januari op een zeer positieve wijze af te sluiten, ontvingen wij – op hun verzoek! – een cameraploeg van de regionale televiesiezender FOCUS, die een opname kwam maken voor het (zes minuten durende) programma „Volk om ons Heen". Jonge en oude(re), Vlaamse en buitenlandse samideanoj waren op het kleine scherm te zien zijn op zaterdag 3 februari. Niet alleen te zien, maar ook te horen, want de TV-mensen wilden absoluut Esperanto laten horen, met Nederlandse onderschriften.

La Erikejo

Met de klank van zilver...

Op zaterdag 25 mei 1996

(Pinksterzaterdag)

viert Esperantoclub

La Erikejo

afdeling van de Vlaamse Esperantobond in de Noorderkempen

zijn 25jarig bestaan

in het Cuylitshof te Kalmthout

verdere gegevens in het volgende nummer

KOM MEEVIEREN

Plechtige feestzitting en uitgebreid banket

Op het programma ook nog:

bezoek aan het Arboretum van Kalmthout – deelname aan de jaarlijkse straatfeesten – meevieren in Kalmthout 850 jaar

Aanwezigheid van talrijke buitenlandse gasten gegarandeerd

Inl.: *La Erikejo*, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout 3 Tel.: (03) 666 99 49

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 2 april 1996. Toch kunnen laattijdige programmawijzigingen ook naar de redactie worden gestuurd. Die worden dan in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST

La Pioniro

De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (4de verdieping), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.

dinsdag 26 maart: Vertaaloefening o.l.v. Hugo Dossche.
dinsdag 30 april: In vogelvlucht door *La Komencanto*: kennismaking met de leerstof van een eerste Esperantocursus: uw gids, Hugo Dossche.

ANTWERPEN

La Verda Stelo

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

Vrijdag 1 maart: Jef Geeraerts, in Antwerpen vooral bekend als een belangrijk vertegenwoordiger van L.E.L., vertelt ons over schrijver en zacht anarchist Louis-Paul Boon.
Vrijdag 8 maart: Wat vroeger konversaci-vespero werd genoemd, zal vanaf nu ingevuld worden als spraakkunst-avond. De bedoeling blijft natuurlijk het verhogen van onze Esperanto-kennis. Lesgever Jacques Schram.
15 maart: *Biodiverseco* eindelijk een avond over ecologie. Aan het woord, de man achter *Naturamikoj*, esperantist natuurliefhebber Bert De Wit.
22 maart: *Kroatio detruita*, beelden en naakte feiten over Kroatië gebracht door Marija Belosevic uit Zagreb.
29 maart: Mensen moeten het vermogen ontwikkelen om zich te verzetten tegen de vanzelfsprekendheden van hun bestaan. Zoniet rest er slechts leegte en passiviteit. *Edukado kiun* is het thema van vanavond. Moderator Edward Spitaels.
5 april: Kristenen herdenken vandaag de kruisiging van Jezus. Er is geen programma, maar het huis is wel open voor een vrije babbel. *Esperantlingve kompreneble.*
12 april: Denise Parente heeft een dochter wonen in Pakistan. Op theevisite, hoewel niet evident, blijkt toch mogelijk.
19 april: Taal en vrede, na het artikel verschenen in *Monato* gaat Ivo Durwael dieper in op dit thema.
26 april: Een taal moet men studeren, goede lesgevers zijn dan ook een noodzaak. Over *Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj* vertelt Raymond Wylleman ons alle wetenswaardigheden.
3 mei: In hoeverre is *La Verda Stelo* politiek neutraal? Bestaat politieke neutraliteit? Een debat met als moderator Jacques Schram.

De voertaal tijdens de bijeenkomsten van La Verda Stelo *is de universele taal Esperanto. Mensen die het Esperanto niet machtig zijn, hebben recht op vertaling naar het Nederlands. Het hoofddoel van* La Verda Stelo *is en blijft zoals statutair bepaald, het verspreiden, propageren en spreken van de idee en de taal Esperanto.*

BRUGGE

Paco kaj Justeco

Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden in voorkomend geval afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.
donderdag 14 maart: „De logica van het Esperanto" door Ph. De Vos.
donderdag 28 maart: van 15.00 tot 17.00 uur: Geleide discussie over godsdiensten. Moderator: Alex Humet.
donderdag 11 april: Kennismaking met Egypte, door dhr. G. Maertens.
donderdag 25 april: van 15.00 tot 17.00 uur: Historische feiten over en geleid bezoek aan het Kasteel van Loppem, o.l.v Gregoire Maertens.
donderdag 9 mei: Een historische dissertatie door F. Roose en Raadsels door R. Iserentant.
donderdag 13 juni: Educatieve uiteenzetting: Hoe evolueert UEA (de Esperanto Wereldbond – Universala Esperanto-Asocio), door dhr. Grégoire Maertens.

Op 23 maart 1996 werkt *Paco kaj Justeco* mee aan de 16de Romero herdenking in samenwerking met het Latijns-Amerika Comité. Op het programma staan naast bezinnings- en gebedsmomenten, ook lezingen, tentoonstellingen en werksessies. Eén van de werksessies heeft als thema: „Een internationale taal leren". Vertegenwoordiging van Esperantosprekers op deze herdenking is gewenst.

GENT

La Progreso

Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal *„La Progreso"*, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de woensdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdie-

Flandra Esperanto-Ligo en de Gentse club ***La Progreso*** willen van 13 tot 16 maart 1996 een stand verzorgen op de *Educa*-beurs te Gent. Deze beurs richt zich naar mensen uit het onderwijs.
Wij hopen het Esperanto te propageren bij het onderwijzend personeel en via hen de jeugd te bereiken.
Het evenement grijpt plaats in de hallen van *Flanders Expo*, waardoor het van ons een zware financiële inspanning vergt. Toch oordelen wij de deelname belangrijk.
Wie ons project wil steunen, kan zijn steentje bijdragen onder de vorm van een storting op rekeningnummer 001-2376527-06 van de Vlaamse Esperantobond met vermelding „Educa-project" of daadwerkelijk meehelpen in de praktische organisatie. (Giften vanaf 1000,– fr. zijn aftrekbaar van de belastingen!)
Neem contact op met *La Progreso*, tel.: (09) 230 16 77, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge.

ping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.

vrijdag 22 maart: Eind april vorig jaar zagen we Willem-met-de-rugzak vertrekken. Na een kaartje uit Teheran bleek hij 2 maanden spoorloos... om in Siberië weer op te duiken... waar hij haast gedwongen werd om naar huis terug te keren, maar... Kortom, kom luisteren naar de wilde verhalen van Willem, de wereldreiziger.
vrijdag 26 april: Overal hoor of lees je over „Internet", maar wat is dat nu eigenlijk? Kunnen we nog leven zonder mondiale communicatie per computer. Paul Peeraerts komt ons wegwijs maken in het moderne digitale verkeer.
vrijdag 31 mei: Uitzonderlijk komen we op de 5de vrijdag bijeen, om niet te interfereren met „Antwerpen '96". Het wordt voor de meesten een gezellige avond met spelletjes en praten. Wie het echter wil wagen, kan op reis in Cyberspace, met Paul Peeraerts als gids.

WANDELZOEKTOCHT
Zoals elk jaar organiseert „La Progreso" een Esperantozoektocht door Gent. Noteer: zaterdag 8 juni 1996. Afspraak in Sint-Amandsberg om o.a. het Campo Santo en het Groot Begijnhof te ontdekken.

Onze club staat ook in voor de deelname aan de Educa-beurs van 13 tot 16 maart 1996. We zoeken dringend mensen die daadwerkelijk willen helpen bij de organisatie. Nadere informatie: zie p. 19.

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen normaal gesproken op maandagavond vanaf 20.00 uur in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5. Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

maandag 4 maart: Praktijklessen Esperanto.
maandag 1 april: Praktijklessen Esperanto.
maandag 6 mei: Praktijklessen Esperanto.

HOUTHALEN
Houthalense Esperantogroep
Iedere 2de dinsdag van de maand, gewone clubvergadering in het „Klubdomo", Ambachtstraat 39, Houthalen-Helchteren. Programma's beginnen om 20.00 uur, gevolgd door cursus voor beginners. Info bij Alfons Lijnen, tel. (011) 52 20 74.

dinsdag 26 maart: VZW Limburgse Landschappen nodigt ons, esperantisten, uit. Hugo Pluymers spreekt over „De vos door de eeuwen heen". Plaats: „De Drij Berlengs"
dinsdag 23 april: jan Bovendeerd uit Stokkem organiseert de kwis van het jaar. Er zijn zelfs enkele prijzen te winnen. Plaats: „De Drij Berlengs".
zondag 12 mei: Een dag uitstap naar Dilsen-Stokkem, bezoek aan „De Wissen", in samenwerking met Senlime o.l.v. Jan Bovendeerd.
dinsdag 25 juni: Gastspreker over het Internationaal Esperantocongres in Praag. Plaats: „De Drij Berlengs", Vredelaan 36, Houthalen Centrum.

NOTEER ALVAST: Zaterdag 17 augustus 1996: Limburgse Dag in Maaseik.

KALMTHOUT
La Erikejo
De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.

donderdag 21 maart: Ivo Durwael: „De nieuwe structuren van de Esperantobeweging in Vlaanderen".
donderdag 18 april: Leden vertellen hun herinneringen aan *La Erikejo*.
donderdag 16 mei: Wim De Smet: „25 jaar geschiedenis van *La Erikejo*.
zaterdag 25 mei: Jubileum viering „25 jaar La Erikejo" in het Cuylitshof.
Zie ook onder rubriek „Clubtribune".

KAPELLE
Esperanto-Grupo „Meza Zelando"
Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 64 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (01180) 14 834 (nieuw nummer niet bekend bij de redactie).

KORTRIJK
Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Bij hem kan tevens informatie over het programma van de club worden gevraagd.
Clubavonden en cursussen vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in de Jeugdherberg van Kortrijk, Passionistenlaan 1A, 8500 Kortrijk.
Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.

maandag 25 maart: Zangavond. Johan van Eenoo uit Lissewege begeleidt op volksinstrumenten en geeft ook een woordje uitleg over de bespeelde instrumenten.
zondag 28 april: Vlaamse Ardennendag i.s.m. de Wielewaal, afdeling Schelde-Leie. Wandelen en genieten in de omgeving van Oudenaarde, een

prachtige streek, in internationaal gezelschap. In de voormiddag is het Muziekbos aan de beurt, de namiddag brengen we door in het pittoreske dorp Zulzeke (Kluisbergen). Voor nadere informatie: Piet Glorieux, tel. (051) 56 90 30.

LEUVEN

Esperanto 2000

Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen). „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 6 maart: Avondcursus beginners en Laborvespero 2000.
woensdag 13 maart: Avondcursus voor beginners. Verder Algemene Vergadering van Esperanto 2000, na afloop: woordspelletjes.
woensdag 20 maart: Avondcursus beginners en Laborvespero 2000.
woensdag 27 maart: Avondcursus voor beginners.
woensdag 3 april: Laborvespero 2000.
woensdag 10 april: Vespero 2000.
woensdag 17 april: Avondcursus beginners en Laborvespero 2000.
woensdag 24 april: Examen van de avondcursus voor beginners.

LIMBURG

Esperanto Limburg

Bijeenkomsten in Cultureel Centrum „De Drij Berlengs", Vredelaan 36, Houthalen-Centrum. Programma's beginnen om 20.00 uur.

dinsdag 26 maart: VZW Limburgse Landschappen nodigt ons, esperantisten, uit. Hugo Pluymers spreekt over „De vos door de eeuwen heen". Plaats: „De Drij Berlengs"
dinsdag 23 april: jan Bovendeerd uit Stokkem organiseert de kwis van het jaar. Er zijn zelfs enkele prijzen te winnen. Plaats: „De Drij Berlengs".
zondag 12 mei: Een dag uitstap naar Dilsen-Stokkem, bezoek aan „De Wissen", in samenwerking met Senlime o.l.v. Jan Bovendeerd.
dinsdag 25 juni: Gastspreker over het Internationaal Esperantocongres in Praag. Plaats: „De Drij Berlengs", Vredelaan 36, Houthalen Centrum.

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET, http://www.knooppunt.be/~fel.

NOTEER ALVAST: Zaterdag 17 augustus 1996: Limburgse Dag in Maaseik.

OOSTENDE

La Konko

De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. (059) 80 85 17.

maandag 25 maart: Liederen en gedichten in het Esperanto, door Raymond Wylleman.
donderdag 22 april: Wat is ILEI, door Raymond Wylleman.

ROTTERDAM

Esperanto-societo Merkurio

Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd juli-augustus, in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 uur. Gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Piet Schuil, tel.: (010) 416 14 49.

woensdag 6 maart: Gezamenlijke voorleesavond.
woensdag 20 maart: Wij werken met de grammatica.
woensdag 3 april: Levende krant.
woensdag 17 april: Verslag Jaarvergadering van Esperanto-Nederland.
woensdag 1 mei: Bespreking van het Congresthema van het Esperanto Wereldcongres in Praag.

TIENEN

La Hirundo

Clubprogramma elke laatste woensdag van de maand in de lokalen van de 214de FOS, „De Klimop". Inlichtingen over het programma kan je krijgen bij Bert Boon, Merelhof 8, 3000 Tienen. Tel.: (016) 81 52 46. Gasten zijn steeds welkom.
Cursus op zondag 2, 9, 16, 23 en 30 maart en op 6, 13, 20 en 27 april.
Het programma voor 26 maart en 30 april werd nog niet vastgelegd.

TURNHOUT

Kampina Esperanto-Asocio

Op 6 jan. wordt in Turnhout een cursus voor beginners gestart. Hij heeft plaats in „De Heischuur", Schuurhoven 2, Oud-Turnhout, op zaterdagvoormiddag van 10.00 tot 12.00 uur. Prijs: 1750,– fr., lesgever Ivo Durwael.
Ook de VZW DINAMO, een stedelijke organisatie die, tijdens de kantooruren allerhande cursussen organiseert voor werklozen, gepensioneerden, huisvrouwen en invaliden, zal op verzoek een cursus Esperanto voor beginners organiseren in het CC de Warande te Turnhout. Minimum aantal deelnemers: 8. Die lessen zullen plaats hebben iedere dinsdagvoormiddag van 9.30 tot 11.30 vanaf begin januari. Lesgever: Ivo Durwael.
Inlichtingen: Kampina Esperanto-Asocio, Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel.: (014) 45 13 29 of (voor de cursus in de De Warande) tel.: (014) 41 94 94.

FLEJA

Flandra Esperanta Junulara Asocio

Zolderbijeenkomsten: Iedere 1ste zondag van de maand om 20.00 uur in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, op de zolder (3de verdieping). Iedereen is welkom vanaf 19.30 uur. Inlichtingen: Ilja De Coster, tel.: (09) 227 86 64.

ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00.
BERINGEN T. Geerdens, Schomstraat 53, B-3582 Beringen, tel.: (011) 43 30 78.
BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel. (050) 35 49 35.
BRUSSEL Emile Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tel.: (02) 569 17 83.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77.
(TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EDEGEM I. Durwael, P. Gilsonlaan 5, B-2650 Edegem, tel.: (03) 440 30 92.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, Peizerweg 68-47, NL-9726 JM Groningen.
NUFARO Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, NL-4421 JB Kapelle, tel. (0113) 34 15 63.
KNOKKE A. Marmenout, Helmweg 7, B-8300 Knokke-Heist 1, tel.: (050) 60 55 35.
KORTRIJK *La Konkordo* Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, (051) 56 90 30.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor).
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05.
(NEJ-sekcio) Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: (059) 80 85 17.
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01.
Merkurio P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg,* M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando* Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* Postbus 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

Esperanto op Internet (vervolg)

Als je aan de vijf voorwaarden voldoet, dan kun je het Internet op. Je start een programma'tje dat je van je leverancier kreeg, en dat programma legt zelf de verbinding. Je hoort je modem enkele seconden pruttelen en dan krijg je het bericht dat je met Internet verbonden bent. Dan start je een Internet-lezer. Dat is een programma dat je verbindt met de diverse Internet-computers op de hele wereld en de informatie die daar vandaan komt in mooie letters op je scherm tovert. Aan die Internet-lezer vertel je waar je eerst naar toe wil. Als je bij de Vlaamse Esperantobond wil beginnen, dan tik je het adres http://www.knooppunt.be/~fel/index.htm in. Dat moet je maar een keer doen, want als je na enkele seconden de hoofdbladzijde van FEL ziet verschijnen, dan kun je dat adres met een klik of een toetsencombinatie opslaan. Als je op de bladzijden van FEL bent uitgekeken, kun je twee dingen doen. Ofwel tik je een totaal nieuw adres in. Ofwel volg je de verbindingen die op de FEL-bladzijden staan. Deze bladzijden geven je namelijk een aantal tips. Zo kun je klikken op de „gele bladzijden" van het Esperanto, en daardoor zit je drie seconden later op een computer in Zweden die zich in Esperanto specialiseert. Ook daar vind je weer tientallen tips, bijv. naar een bladzijde over Esperanto in de muziek, die je, zonder dat je het beseft, naar een computer in Engeland brengt, en dat alles toch tegen de prijs van een lokaal gesprek. En voor je 't weet ben je over de wijde wereld aan 't... surfi. pp

De INFO-lijn

Vanaf ca. 15 maart zal een catalogus van alle in Vlaanderen verkrijgbare boeken kunnen worden geraadpleegd via Internet. Het is eveneens mogelijk om boeken via die weg te bestellen. Ook alle boeken uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond zijn in die catalogus opgenomen, sommige zelfs met een foto van het kaft.
Het adres van De Boekhandel is: http://www.innet.net/deboekhandel/